

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Швець Є.Я., Турба М.М., Швець Д.Є. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті розглянуті питання ефективності кредитно-модульної системи організації навчального процесу за стандартами ECTS, розкриті основні положення системи модульно-рейтингового оцінювання студентів Запорізької державної інженерної академії.

In the article the considered questions of efficiency of the credit-module system of organization of educational process on the standards of ECTS, exposed substantive provisions of the system of module-rating evaluation of students of the Zaporozhia state engineering academy.

Ключові слова

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ, КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ, БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС, НАВЧАЛЬНИЙ КРЕДИТ, КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, СТАНДАРТИ ECTS, СТУДЕНТ, СПЕЦІАЛІСТ, ВИПУСКНИК, ФАХІВЕЦЬ, МОНІТОРИНГ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Вступ

Внаслідок зростання ролі знань і освіти як для кожної особистості, так і для усього суспільства, особливе завдання покладається на вищу освіту, яка є важливим елементом розвитку людських ресурсів. Дослідження Всесвітнього банку показали, що вища освіта забезпечує формування потенціалу особистості та розвиток аналітичних навичок і сприяє розвитку національних економік, тобто, в майбутньому для держави і особистості все більшу роль буде відігравати рівень освіти, обсяг і ступінь використання знань. Це зумовлено суттєвим збільшенням виробництва, зростанням обсягів науково-технічної інформації, швидкою зміною технологій тощо.

Виходячи з того, що в сфері вищої освіти відбувається завершення освітнього циклу і формування спеціаліста, можна виділити такі основні вимоги до підготовки сучасного фахівця: широкі фундаментальні знання, вміння працювати в колективі, швидко оволодівати новими технологіями, мати навички самоосвіти та здібності до творчої і дослідницької роботи. Ці якості спеціаліста стають головними цілями та орієнтирами для побудови сучасної системи вищої освіти, яка б сприяла створенню знань, доступ до них, управління ними, їх розповсюдження і контроль їх засвоєння [1,2].

Наявна система навчання і контролю знань студентів не повною мірою відповідає цим вимогам і не дає змоги організувати навчальний

процес так, щоб студент намагався працювати самостійно і систематично. Ця система підготовки фахівців спрямована на масовість і передбачає вивчення за короткий термін значної кількості предметів і оволодіння великим обсягом інформації, що пов'язане зі значним психологічним навантаженням та суб'єктивністю в оцінюванні знань. Враховуючи це, впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу за стандартами ECTS є дуже важливою в умовах конкуренції на світовому ринку праці та інноваційного розвитку суспільства. Останні роки підтвердили, що заходи із вдосконалення вищої освіти України, оприлюднені у рішенні Колегії МОН України від 24.03.2005 р. та у Наказі МОН України від 29.07.2005 р. № 454 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» [3], були своєчасним і невідкладним званням.

Мета статті:

- проаналізувати на досвіді використання кредитно-модульної системи організації навчального процесу у Запорізькій державній інженерній академії ефективність її впровадження.

Обговорення проблеми

Суттєві положення КМС-організації навчального процесу полягають, по-перше, у розділенні навчального матеріалу кожної дисципліни на блоки – залікові модулі, які розглядаються як завершені і відповідним чином задокументовані частини навчальної дисципліни [4]. Кожний заліковий модуль передбачає виконання студентом певного обсягу навчальної роботи: аудиторної (лекції, практичні та лабораторні заняття, складання контрольних заходів), практичної (ознайомча, виробнича, технологічна та переддипломна практика) та самостійної (розробка лекційного матеріалу, підготовка до практичних та лабораторних занять, виконання індивідуальних завдань, розрахунково-графічних, контрольних та курсових робіт, підготовка до контрольних заходів). Одиницею виміру навчальної роботи студента при КМС-організації навчального процесу є кредит ECTS. Наказом МОН України від 30.12.2005 р. № 774 [5] встановлено, що обсяг одного кредиту ECTS становить 36 академічних годин, а визначення оптимального співвідношення між заліковими модулями і заліковими кредитами залишено за ВНЗ; в академії встановлено відповідність одного залікового модуля одному заліковому кредиту ECTS.

Зміст навчального матеріалу при цьому структурується з метою підвищення ефективності його повного засвоєння, супроводжується обов'язковими блоками, контролем засвоєння кожного фрагменту. Головним при організації навчального процесу з конкретної дисципліни є подання матеріалу у найбільш стислому і зрозумілому для студента вигляді. Таким чином, модулі – це автономні організаційно-методичні блоки з кожного фрагменту структурованого навчального матеріалу дисципліни. Модульна структура дозволяє змінювати їх зміст і обсяг в

залежності від профілю та рівня підготовки студентів, тобто, реалізується принцип адаптації навчального процесу до індивідуальних можливостей студента. Незмінним залишається обов'язкове вивчення кожного компоненту дидактичної системи, чітка послідовність викладання навчального матеріалу, регулярний поточний контроль засвоєних знань згідно з гласними критеріями оцінювання.

З метою забезпечення можливості навчання за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажаннями студента, здійснюється формування індивідуального навчального плану студента. При кредитно-модульній системі організації навчального процесу індивідуальний навчальний план студента формується особисто студентом під керівництвом куратора системи. Індивідуальним навчальним планом студента передбачається (для певного напрямку підготовки та відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня) можливість вибору дисциплін з дотриманням послідовності їх вивчення згідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівців. Наразі студенти не можуть реалізувати це положення ще у повному обсязі, лише при виборі певної спеціалізації вони фактично отримують і набір навчальних дисциплін.

В системі рейтингового оцінювання знань контрольні заходи з дисциплін плануються таким чином, щоб забезпечити оцінювання кожного залікового модуля. Таким чином, реалізується одна із суттєвих переваг КМС-технології: „середньому” пересічному студенту набагато легше засвоїти (і здати) навчальну дисципліну за чітко окресленими частинами – модулями.

Однією з передумов організації навчального процесу є розміщення навчальних дисциплін семестру в межах першого або другого модуля, завдяки чому суттєво зменшується кількість дисциплін, які вивчаються студентами одночасно. Навчальне аудиторне навантаження у кожному семестрі планується на 8 тижнів, на 9-му тижні проводяться підсумкові контрольні заходи, а останній, 10-ий тиждень призначається для складання боргів з окремих залікових модулів. На 10 тижні передбачено також складання іспитів з навчальних курсів дисциплін студентами, які не отримали за сумарним рейтингом позитивної оцінки з підсумкового контролю чи побажали скласти іспит для підвищення оцінки, яку було виставлено (автоматично) за сумарним рейтингом з відповідної дисципліни. Студенти, які своєчасно склали модульні контролі і яким була виставлена (автоматично) остаточна оцінка з підсумкового контролю, мають змогу використати 10-ий тиждень на свій розсуд (як додаткові канікули тощо).

Таким чином реалізується друга перевага модульно-рейтингової технології: тому ж пересічному студенту легше засвоїти (і здати) 4-5

навчальних дисциплін упродовж двох модулів, ніж одночасно (за традиційною методикою) 11-12 дисциплін за семестр.

Модульно-рейтингова система оцінювання знань студентів передбачає кількісне оцінювання у рейтингових балах навчальних досягнень студента з кожного залікового модуля навчальної дисципліни. Рейтинговий бал є інтегральною оцінкою результатів усіх видів навчальної діяльності студента, яка включає оволодіння дисциплінами навчального плану, підготовку та захист курсових проєктів (робіт), проходження навчальних та виробничих практик, виконання і захист випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи. Максимальним рейтинговим балом з кожної дисципліни є 100 балів, а оцінка (максимальна) одного залікового модуля формується в залежності від загальної кількості модулів, на які розділена дисципліна. Заліковий модуль оцінюється (за умови складання запланованих лабораторних робіт) у рейтингових балах за результатами виконання передбачених навчальним планом аудиторних контрольних робіт або домашніх завдань (РГР, індивідуальних завдань) або складання запланованого контролю у формі тестування. Важливо, що черговий заліковий модуль з дисципліни студент має право здавати незалежно від результатів складання попереднього модуля.

Окремо слід сказати про тестування як відносно нову форму поточного контролю. Незважаючи на високу трудомісткість розробки відповідних матеріалів, тестування, особливо у комп'ютерному варіанті, помітно скорочує час на перевірку, суттєво підвищує об'єктивність оцінювання знань та сприяє установленню атмосфери співробітництва між викладачем і студентами.

Підсумковий контроль з даної дисципліни виставляється за рейтинговим балом студента з дисципліни (за сумою фактично набраних рейтингових балів за усіма передбаченими заліковими модулями семестру) і не передбачає проведення додаткових контрольних заходів та присутності студента. До підсумкового контролю з даної дисципліни студент не допускається лише за умови:

- якщо він не склав передбачених завдань чи тестового контролю з одного чи більше залікових модулів дисципліни;
- наявності академічної заборгованості за попередній семестр навчання;
- порушення умов контракту (для студентів, які навчаються за контрактом), зокрема, у пункті своєчасності сплати за навчання.

Оцінки підсумкового контролю виставляються відповідно до єдиного для всіх дисциплін (затвердженого ректоратом академії) співвідношення рейтингових балів і оцінок за національною шкалою та шкалою ECTS. Така технологія – автоматичного виставлення підсумкової оцінки за результатами навчальної роботи у семестрі – це вже третя, психологічна, перевага для студента; він заздалегідь може

оцінювати свої навчальні успіхи і прогнозувати підсумкову оцінку, позбавившись стресової ситуації напередодні класичної екзаменаційної сесії. Тим не менше, коли студент відчуває, що його навчальний потенціал з певної дисципліни зріс, йому, за бажанням, одноразово надається змога підвищити оцінку, яку було виставлено за сумарним рейтингом з відповідної дисципліни; для цього студент має скласти іспит з усього курсу. Отримана оцінка вважається остаточною (навіть у разі, коли вона менше ніж оцінка, виставлена за рейтингом семестру); до відомості підсумкового контролю при цьому вноситься і підсумковий рейтинговий бал студента з дисципліни відповідно до діапазону його значень для отриманої оцінки.

Важливо, що Болонська система оцінювання навчальних успіхів студентів не передбачає призначення додаткових рейтингових балів за інші, крім навчальних, досягнення та види робіт. Мається на увазі, що заохочення студентів до зазначених дій повинно реалізовуватися другими засобами та заходами.

Сумарну характеристику навчальної роботи студента в межах академічної групи (спеціальності) дає семестровий абсолютний рейтинговий бал, який визначається сумою підсумкових рейтингових балів студента з усіх дисциплін семестру; семестровий абсолютний рейтинговий бал є основним показником при переведенні на навчання за держзамовленням (при наявності вакантних місць), при рекомендації для проходження практики, стажування, дипломування в іноземних установах. Випусковий абсолютний рейтинговий бал, який визначається як сума (накопичувального) рейтингового балу та балів державної атестації, є основним показником при: комплектуванні контингенту студентів для навчання при наявності конкурсної ситуації; наборі студентів на другий етап навчання за програмами підготовки спеціалістів і магістрів; рекомендації до аспірантури; працевлаштуванні випускників.

Для співставлення навчальних досягнень студентів різних груп, курсів, спеціальностей, факультетів визначається відносний рейтинговий бал (відносний рейтинг) студента як відношення абсолютного поточного рейтингового балу до його максимально можливого, на момент визначення, значення. Відносний рейтинг навчальної роботи студента є основним показником при рекомендації щодо призначення стипендій Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України;

призначенні іменних або персональних стипендій академії; призначенні стипендій або інших заохочувань, які встановлюються органами влади, фондами, підприємствами, організаціями, спонсорами тощо. Таким чином реалізується четверта перевага модульно-рейтингової технології: посилення мотивації у навчанні за рахунок стимулювання систематичної активної навчальної (і особливо самостійної) роботи упродовж усього періоду навчання; підвищення

об'єктивності оцінювання усіх видів навчальної роботи; створення умов для здорової конкуренції в навчанні, утвердження педагогіки співробітництва викладачів і студентів.

Реалізація кредитно-модульної технології організації навчального процесу в Запорізькій державній інженерній академії упродовж останніх двох років довела свою життєздатність, на її основі були досягнуті високі показники поточної роботи студентів, і як результат – підсумкової абсолютної успішності та якості навчання. Останнє було підтверджено в ході проведення восени 2008 р. комплексних контрольних робіт із контролю залишкових знань з дисциплін фундаментального, соціально-гуманітарного та фахового блоків.

І наприкінці: упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в академії передбачає більш напружену працю професорсько-викладацького складу, але тільки така система дозволить нам готувати із абітурієнтів, які мають не найвищий середній бал атестата чи набрали середні бали на незалежному тестуванні, фахівців на прийнятному рівні і залишитись конкурентоспроможним навчальним закладом на фоні нерайдужної демографічної перспективи.

Висновки

На сучасному етапі розвитку вищої школи з масово-індустріальною підготовкою фахівців, в умовах послаблення позицій масової середньої школи та поглиблення демографічної кризи, кредитно-модульна система організації навчального процесу у сукупності з модульно-рейтинговим оцінюванням навчальних досягнень студентів залишається оптимальною педагогічною технологією у вищих навчальних закладах. Кожен навчальний заклад повинен впроваджувати і розвивати її з урахуванням наукового і педагогічного потенціалу професорсько-викладацького складу та особливостей контингенту.

Перспективи подальшого наукового розвитку:

Сучасний вищий навчальний заклад паралельно з проведенням на високому рівні навчальної і науково-методичної роботи з дисциплін навчального плану підготовки майбутніх випускників повинен спиратися на передові педагогічні технології, приділяючи значну увагу їх вивченню та упровадженню.

Залишається проблемним ряд питань стосовно повного приєднання України до Болонського процесу, наприклад, дворівнева система підготовки фахівців. Це питання потребує вирішення на державному рівні, але вищі навчальні заклади вже зараз повинні провести ґрунтовну підготовку до кардинальних змін у навчальних планах підготовки, до суттєвих змін у контингенті студентів тощо.

Джерела

1. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки // Додаток до Наказу МОНУ від 23.01.2004 р. № 49.

2. Величко О.Г. Болонський процес – це конкретні рішення і дії // *Теорія и практика металлургии* – 2004. - № 1. – С. 3-13.

3. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні // Наказ МОН України від 29.07. 2005 р. № 454.

4. «Вища освіта України і Болонський процес». / під редакцією В. Кременя. – Київ-Тернопіль, 2004, - 286 с.

5. Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу // Наказ МОНУ № 774 від 30.12.2005 р.

Стаття надійшла 11.09.2008 р.